

Щапов, 1968 – Щапов А. Некоторые вопросы фортепианной техники / А. Щапов. – М., 1968. – 180с.

REFERENCES

Lyubomudrova, 1982 – Lyubomudrova N. Metodyka obuchenyuya ygre na fortepyano : [uchebnoe posobyе] / N. Lyubomudrova. - М., Muzyka, 1982. - 143s.

Nejgauz, 1988 – Nejgauz G. Ob yskusstve fortepyannoj ygry : Zapysky pedagoga / G. Nejgauz. – М., 1988. – 240s.

Perelman, 1981 – Perelman N. V klasse roayalya / N. E. Perelman. – L. : Muzyka, 1981. – 114 s.

Tymakyn, 1987 – Tymakyn E. Navyky koordynacyy v razvytyy pyanysta : [Uchebno-metod. posobyе dlya fortepyano] / E. Tymakyn – М., 1987. - 119s.

Shtepanova-Kurczova, 1986 – Shtepanova-Kurczova Y. Fortepyannaya texnyka : metodyka y praktyka / Y. Shtepanova-Kurczova. - Yzd-e 2. - К., 1986. – 159 s.

Shhapov, 1968 – Shhapov A. Nekotorye voprosy fortepyannoj texnyky / A.Shhapov. – М., 1968. – 180s.

Надійшла до друку 17.02.2015 року

УДК 378.147:784

Микола Колос

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Реформування сучасної мистецької освіти спрямоване на оновлення змісту й упровадження інноваційних технологій організації навчання, формування високого рівня професійної компетентності майбутнього вчителя музики, удосконалення його методичної підготовки та формування вокально-методичної компетентності.

Взаємодія вокального і методичного компонентів процесу підготовки майбутніх фахівців музично-педагогічного профілю спрямована на здобуття студентами знань та практичного досвіду співацької та викладацької діяльності.

Успішність вокально-методичної підготовки майбутнього вчителя-музиканта залежить від гармонійного поєднання вокально-теоретичних знань із педагогічними. Формування певних педагогічних здібностей та вмінь передавати свої знання і досвід учням сприяє підвищенню професійної майстерності педагога, яка формується в таких педагогічних умовах: володіння основами мистецької педагогіки; посилення світоглядної, методологічної і загальнонаукової підготовки; уміння аналізувати педагогічний досвід, на основі чого виокремлюються ефективні форми і методи роботи; достатнього рівня особистісної культури і професійної компетентності, володіння навичками спілкування.

Ключові слова: студент, учитель музики, вокальна підготовка, методична підготовка, спів, постановка голосу, професійна підготовка, компетентність.

Реформирование современного художественного образования направлено на обновление содержания и внедрение инновационных технологий организации обучения, формирование высокого уровня профессиональной компетентности будущего учителя музыки, совершенствование его методической подготовки и формирование вокально-методической компетентности.

Взаимодействие вокального и методического компонентов процесса подготовки будущих специалистов музыкально-педагогического профиля направлено на получение студентами знаний и практического опыта певческой и преподавательской деятельности.

Успешность вокально-методической подготовки будущего учителя-музыканта зависит от гармоничного сочетания вокально-теоретических и педагогических знаний. Формирование определенных педагогических способностей, умений передавать свои знания и опыт ученикам способствует повышению профессионального мастерства педагога. Вокальные способности

формируются в таких педагогических условиях: владение основами художественной педагогики; усиление мировоззренческой, методологической и общенаучной подготовки; умение анализировать педагогический опыт, на основе чего выделяются эффективные формы и методы работы; достаточному уровню личностной культуры и профессиональной компетентности, владению навыками общения.

Ключевые слова: студент, учитель музыки, вокальная подготовка, методическая подготовка, пение, постановка голоса, профессиональная подготовка, компетентность.

Reform of modern art education aimed at updating the content and implementation of innovative technologies for training, formation of a high level of professional competence of future music teachers, improving his methodical preparation and formation of vocal and methodical competence.

Vocal interaction and methodological components of the process of preparation of future specialists of musical-pedagogical profile is aimed at students with knowledge and practical experience of singing and teaching.

The success of the vocal-methodical preparation of the future teacher-musician depends on the harmonious combination of vocal and theoretical and pedagogical knowledge. The formation of certain pedagogical skills, ability to transfer their knowledge and experience of students enhances the professional skills of the teacher. Vocal abilities are formed in such pedagogical conditions: possession of the basics of artistic pedagogy; strengthening ideological, methodological and scientific preparation; ability to analyze teaching experience, which is allocated on the basis of effective forms and methods of work; an adequate level of personal culture and professional competence, communication skills possession.

Analysis of experience in teaching basic professional oriented disciplines proves the necessity of the development and implementation in the educational process of high school preparation of future teachers of music special methodical system of vocal training. It will provide a full awareness of the theoretical foundations of vocal pedagogy and technology of voice, uses a differentiated approach to teaching students to sing with various physiological instincts and basic training, instructional techniques will develop the correct operation of voice students.

Vocal training student's musical-pedagogical faculties we consider as a process aimed at maximum development in the future teacher of music understanding of the content of musical images and transform them into high-level form of singing.

Formation of vocal and technical skills of students requires the implementation of the educational process in the higher school of modern methods and techniques of teaching. Particular emphasis is placed on updating not only the formation of his own vocal competence, but also awareness of the students the theoretical foundations of vocal students.

Keywords: student, teacher of music, vocal training, methodical preparation, singing, voice training, vocational training, competence.

Постановка проблеми. В умовах демократичного розвитку нашої країни питання формування нової генерації культурно освіченої та духовно розвиненої студентської молоді набувають особливої актуальності. Тому реформування сучасної мистецької освіти спрямоване на оновлення змісту й упровадження інноваційних технологій організації навчання студентів, які забезпечать формування високого рівня професійної компетентності майбутнього педагога, удосконалення його методичної підготовки, одним із провідних компонентів якої є формування вокально-методичної компетентності вчителя музики.

Взаємодія вокального і методичного компонентів процесу підготовки майбутніх фахівців музично-педагогічного профілю спрямована на здобуття студентами знань та практичного досвіду співацької та

викладацької діяльності. Майбутній учитель повинен свідомо оволодіти процесом голосоутворення, сформувати вміння обирати й застосовувати потрібні методи, прийоми і способи удосконалення власного співу та користуватися ними в процесі вокального розвитку школярів.

Успішність вокально-методичної підготовки майбутнього вчителя-музиканта залежить від гармонійного поєднання вокально-теоретичних знань з педагогічними. Формування певних педагогічних здібностей та вмінь передавати свої знання і досвід учням сприяє підвищенню професійної майстерності педагога, яка формується в таких педагогічних умовах: володіння основами мистецької педагогіки; посилення світоглядної, методологічної і загальнонаукової підготовки; уміння аналізувати педагогічний досвід, на основі чого виокремлюються ефективні форми і методи роботи; достатнього рівня особистісної культури і професійної компетентності, володіння навичками спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спів вважається провідною музичною діяльністю учнів. Про важливість вокально-співацького виховання школярів наголошують у своїх наукових працях Л. Абелян, Н. Добровольська, А. Луканін, О. Малініна, Д. Огороднов, В. Шацька.

Концептуальні основи професійної підготовки майбутнього вчителя музики висвітлено в працях Е. Абдулліна, Л. Арчажнікової, Г. Падалки, О. Ростовського, Н. Терентьевої.

Проблеми спеціальної музичної підготовки студентів мистецького профілю у вищих навчальних закладах розкриваються в дослідженнях Л. Безбородової, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Краєвського, І. Лернера, Л. Масол, О. Рудницької, В. Сластьоніна, О. Щолокової. Вивчаючи питання музично-теоретичної, інструментальної, диригентсько-хорової, вокальної та методичної підготовки, учені розглядають музичне мистецтво, як складову педагогічного процесу, доводять, що результативність педагогічного впливу вчителя на формування духовних цінностей підростаючого покоління залежить від професійних якостей педагога, рівня його фахової культури [Зязюн, 2008: с. 389].

Методичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів музики розглядаються в роботах М. Іванова, О. Коваленко, В. Краєвського, Л. Матвєєвої, О. Назарова, М. Немікіної, М. Нікітенко, Н. Плешкової, Л. Таланової.

Учені обґрунтовують і чітко визначають зміст вокальної підготовки, розглядають проблему формування професійно значущих якостей педагога-музиканта у процесі вокальної підготовки (О. Далецький, О. Краснова-Соколова, А. Менабені, Н. Орлова, Г. Стасько, Г. Стулова, Ю. Юцевич). Сутність професійної діяльності фахівців музично-педагогічного профілю передбачає проектування і використання такої методики навчання співу, яка забезпечує формування співацьких

можливостей і здібностей студентів, готує до майбутньої вокальної роботи із школярами.

Проте напрямок опанування методично-практичним досвідом у контексті вокального навчання в науково-педагогічній літературі розглянуто недостатньо. Проблеми формування вокально-методичної компетентності майбутнього вчителя музики, методичні аспекти вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів потребують спеціального дослідження.

Мета статті полягає в розкритті сутності спеціально орієнтованої методичної підготовки в контексті вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів.

Виклад основного матеріалу. У науково-педагогічній практиці сьогодні вивчаються проблеми вокального навчання фахівців, розробляється методика сольного та ансамблевого співу, досліджуються новітні технології співацької діяльності та питання формування психологічних якостей вокалістів.

Основними принципами, які вирішують музично-педагогічні завдання вокального навчання, ми вважаємо гармонійний розвиток музично-творчих здібностей студентів-вокалістів у процесі розвитку загальної вокальної культури, всебічний розвиток індивідуальних якостей вокалістів, їх самостійності та творчої активності. Вокальна підготовка майбутніх учителів музики спрямована на виховання високих духовних художньо-естетичних потреб особистості студента, формування компетентності студентів у процесі співацької діяльності та виховання відповідального і свідомого ставлення до обраної професії.

Вокальне навчання є однією з основних виконавських та практичних дисциплін фахового циклу у процесі підготовки майбутніх учителів музики. Вокальна підготовка спрямована на пристосування голосового апарату студентів до професійного співу. Цей процес ґрунтується на формуванні стійких вокальних умінь і навичок, які формуються на основі оволодіння механізмами «постановки голосу».

Серед основних характеристик голосоутворення майбутнього вчителя музики є:

– акустичні – висота звуку, чистота інтонації, сила звуку, висока співацька форманта, вібрато, імпеданс;

– фізіологічні – співацьке дихання, атака та опора звуку, вокальна моторика;

– орфоепічні – чіткість дикції, округлість та прикритість звуку, навички з вокальної орфоєпії;

– психологічні – усвідомлене керування процесом власного голосоутворення і звуковедення.

Зміст формування вокальної компетентності майбутніх учителів музики повинен реалізовувати такі завдання: виховання морально-

естетичних відчуттів і переконань, музичних смаків і потреб особистості майбутнього вчителя; засвоєння знань, умінь та навичок вокального мистецтва; розвиток музично-творчих здібностей, які визначають успіх співацької діяльності.

Вокально-методична підготовка майбутнього педагога-музиканта забезпечує знання і практичний досвід спеціальної виконавської діяльності, тренуваності і витривалості голосового апарата, формує вміння передавати ці знання учням, володіти методикою вокального навчання.

В умовах професійної освіти вокальна підготовка розглядається, як структурна складова фахової компетенції педагога-музиканта, і здійснюється в результаті системного підходу [Рудницька, 2002: с. 152]. Такий підхід забезпечує високий рівень вокальної підготовки фахівців у різних аспектах:

- наявність наукових знань про співацький процес як художньо-фізіологічне явище;
- індивідуальна вокально-виконавська майстерність;
- педагогічні знання, уміння і навички формування співацької культури учнів;
- знання вокально-педагогічного матеріалу, науково-методичної літератури;
- сформованість вокальної культури;
- розуміння змісту вокального навчання (теоретичного, виконавського та методичного);
- володіння обсягом методичних прийомів, які необхідні для творчого використання на заняттях з постановки голосу [Юцевич, 1998: с. 124].

Аналіз досвіду викладання основних професійно орієнтованих дисциплін доводить необхідність розробки і впровадження у навчальний процес вузівської підготовки майбутнього вчителя музики такої методичної системи вокальної підготовки, яка б забезпечувала повноцінне усвідомлення теоретичних основ вокальної педагогіки і технології постановки голосу, використовувала диференційований підхід до навчання студентів співу з різними особистісними задатками та базовою підготовкою, давала змогу освоювати методичні прийоми коригування роботи органів утворення голосу школярів.

На початковому етапі формування вокальних навичок студентів (перший – другий курси) необхідно забезпечити певну адаптацію студентів у налагодженні рефлексивних зв'язків системи утворення голосу співака, його психологічної готовності до співу в цілому. На даному етапі музичного розвитку особистості музиканта виступає сферою вираження почуттів, образів, настрою. Засвоєння музичної мови формує більш узагальнене ставлення особистості до музики.

Наступний етап підготовки спрямований на професійну підготовку педагога-музиканта, формування співацької культури студентів, яка ґрунтується на основних дидактичних методах та диференційованій вокально-методичній роботі викладача зі студентами. Важливим на цьому етапі є використання навчально-теоретичного матеріалу з основ вокальної педагогіки, спрямованої на ґрунтовне освоєння вокального мистецтва через складну інтегративну функцію мислення студента. Послідовне викладення теоретичного матеріалу забезпечує практичне засвоєння вокально-технічних навичок, сприяє раціональному підходу до співу при рефлекторній узгодженості роботи голосоутворюючих органів виконавця як свідомо керованого процесу нагромадження спеціальних знань і умінь [Менабені, 1987: с. 44].

Процес навчання співу – це взаємодія студента, у якого в процесі оволодіння вокальною компетентністю формуються особистісні якості, і викладача, який користується у своїй діяльності метою музичного розвитку й виховання.

Процес керування вокальною діяльністю ґрунтується на природі вокального сприйняття і відбувається в такій послідовності:

- сприйняття еталона співацького звучання;
- формування вокально-слухових уявлень;
- відтворення голосом уявленого звуку;
- оцінне ставлення до якості виконаного звуку;
- раціональне сприйняття якісних характеристик звучання голосу і способу звукоутворення;
- повторне відтворення звучання голосу на основі набутих знань;
- творче виконання поставленого завдання [Абдуллін, 2005: с. 211].

У студентів 3-4 курсів виникають естетичні знання й особисте ставлення до музики. Особливістю вокальної підготовки студентів є те, що співацька діяльність майбутнього вчителя ґрунтується на розвитку його музично-творчих професійних здібностей. Вокальні здібності існують у постійному процесі розвитку. Лише завдяки постійним вокально-технічним вправам, пов'язаним із систематичними заняттями співом, студенти розвивають та удосконалюють свої музично-творчі здібності.

Спираючись на наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених (Л. Дмитрієв, В. Морозов, Р. Юссон, Ю. Юцевич), у практиці вищої школи використовуємо такі методи співацького навчання:

- методи, які формують м'язові установки або рухи (форма рота, положення гортані, особливості артикуляції та дикції, дихальні установки та рухи);
- методи, які впливають на тембр голосу на основі зміни забарвлення голосних (фонетичні методи, які призводять до зміни імпедансу);
- методи фіксації внутрішніх відчуттів (формують вокальну техніку із сильним, проміжним або слабким імпедансом);

– методи використання внутрішніх волевих наказів та емоційних станів (призводить до перебудови голосового апарату і виникнення необхідного забарвлення звуку);

– методи слухових впливів (установлення та посилення зворотних зв'язків між органом слуху і гортанню) [Юцевич, 1998: с. 87].

Використовуючи групу фонетичних методів, які ґрунтуються на залежності і відповідності забарвлення голосних і властивостей гортані, ми забезпечуємо зміну забарвлення та акустичні якості звуку. Зважаючи на те що голосні звуки мають притаманні їм глоткові та ротові форманти, які відрізняються одна від одної за висотним положенням, у вокальній педагогіці існує декілька способів добору голосних з метою їх нейтралізації. Звучання основного голосного складається з його вимови, яка доповнюється уявним звучанням першого додаткового голосного, що прагне перейти в другий додатковий голосний, і завершується звучанням резонаторного голосного.

Формування потрібної вокальної техніки здійснюється за допомогою фіксації та запам'ятовування тих або інших відчуттів. У вокальній педагогіці слід застосувати уявне відчуття подачі звуку. Засвоєння методів, які ґрунтуються на сприйнятті та оцінці внутрішніх відчуттів, дозволяє здійснювати контроль за вокальною технікою, сприяє її вдосконаленню та розвитку вокального слуху.

До педагогічних факторів, які забезпечують високий рівень вокальної готовності майбутнього фахівця, ми відносимо біофізичні, психологічні, мистецтвознавчі та організаційні. Серед них основними ми вважаємо біофізичні: дихання, робота гортані, опора голосу, атака звуку, регістрова будова голосу, імпеданс, вокальний слух.

Для вивчення й опрацювання техніки вокалу студентам пропонуються правила співацького дихання. Вони усвідомлюють, що залежно від змісту та характеру твору, що виконується, співак використовує різні типи дихання, а необхідний характер звуку будується на тісному зв'язку співацького звуку і дихання. Під час виконання вокальних вправ студенти звертають увагу на те, що особливість дихання залежить від художнього образу. Вокально-технічне тренування є основним шляхом оволодіння механізмом вдиху і видиху, що є підґрунтям для якісного виконання вокальних творів будь-якої складності.

Методична підготовка студентів музично-педагогічних факультетів розглядається, як навчальний процес, що забезпечує оволодіння ними упорядкованими способами взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовану на музичне навчання й виховання школярів. Методична підготовка передбачає усвідомлення студентами ролі співу в системі життєдіяльності, загальнокультурного і музичного розвитку особистості, а також вироблення у майбутніх учителів умінь застосовувати методи й

організаційні форми, адекватні завданням вокального навчання учнів [Падалка, 2008: с. 69].

Засвоєння класичної вокально-музичної спадщини, що є підґрунтям оцінювання творів вокального мистецтва, узагальнення музичних знань сприяє формуванню вокальної культури студента і є, на нашу думку, основою формування вокальної компетентності майбутнього вчителя музики, його відношення до музичного мистецтва й життєвої позиції особистості у світі музики в цілому.

До педагогічних умов, які забезпечують успішне формування вокальної готовності майбутнього педагога, відносимо систематизацію теоретичного матеріалу з основ вокальної педагогіки, диференційований підхід до навчання співу з урахуванням базової вокальної підготовки студентів та їхніх індивідуальних здібностей та практично-методичну спрямованість спеціальних навчальних дисциплін.

Висновки. Вокальну підготовку студентів музично-педагогічних факультетів ми розглядаємо як процес, спрямований на максимальний розвиток у майбутнього вчителя музики глибокого розуміння змісту музичних образів та втілення їх у співацько-виконавській формі високого рівня.

Формування вокально-технічних навичок студентів потребує впровадження в навчальний процес вищої школи сучасних методів та прийомів навчання. Особливого значення при цьому надається актуалізації не тільки формуванню власної вокальної компетентності, але й усвідомленню студентами теоретичних засад вокального розвитку школярів.

Багатоаспектність підходів до підготовки музично-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах та недостатність розробки методичної системи їх вокальної підготовки потребують подальшого дослідження в аспекті професійного становлення майбутнього вчителя музики.

ЛІТЕРАТУРА

- Абдуллин, 2005* – Абдуллин Э. Б. Музыкально-педагогические технологии учителя музыки : уч. пос. / Э. Б. Абдуллин, Е. В. Николаева. – М. : Прометей, 2005. – 232 с.
- Зязюн, 2008* – Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
- Менабени, 1987* – Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению / А. Г. Менабени. – М. : Просвещение, 1987. – 95 с.
- Падалка, 2008* – Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
- Рудницька, 2002* – Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навчальний посібник / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
- Юцевич, 1998* – Юцевич Ю. Є. Теорія та методика формування та розвитку співацького голосу / Ю. Є. Юцевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 160 с.

REFERENCES

- Abdullyn, 2005* – Abdullyn E. B. Muzykalno-pedahohycheskye tekhnolohyy uchytelia muzyky : uch. pos. / E. B. Abdullyn, E. V. Nykolaeva. – M. : Prometei, 2005. – 232 s.

- Ziazium, 2008 – Ziazium I. A. Filosofiia pedahohichnoi dii : monohrafiia / I. A. Ziazium. – Cherkasy : Vyd. vid. ChNU imeni Bohdana Khmelnytskoho, 2008. – 608 s.
- Menabeny, 1987 – Menabeny A. H. Metodyka obuchenyia solnomu penyiui / A. H. Menabeny. – M. : Prosveshchentye, 1987. – 95 s.
- Padalka, 2008 – Padalka H. M. Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplyn) / H. M. Padalka. – K. : Osvita Ukrainy, 2008. – 274 s.
- Rudnytska, 2002 – Rudnytska O. P. Pedahohika: zahalna ta mystetska : navchalnyi posibnyk / O. P. Rudnytska. – K., 2002. – 270 s.
- Yutsevych, 1998 – Yutsevych Iu. Ie. Teoriia ta metodyka formuvannia ta rozvytku spivatskoho holosu / Iu. Ie. Yutsevych. – K. : IZMN, 1998. – 160 s.

Надійшла до друку 21.01.2015 року

УДК 613.71-057.86-047.22(045)

Роман Маслов

ОЗДОРОВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СУКУПНЕ ПОНЯТТЯ ТА ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК У ДОСЛІДЖЕННЯХ ГАЛУЗІ ЗДОРОВ'Я

У статті розглядається проблема сутності і змісту компетентності, яка характеризує фахівця в галузі розвитку, збереження, реабілітації і підтримання здоров'я. Проаналізовано майже три десятки визначень, створених науковцями психолого-педагогічних напрямів, які запропонували триаду таких словосполучних понять, як валеологічна компетентність, медико-валеологічна компетентність та здоров'язбережувальна компетентність. Різні за семантичним смислом поняття вміщують однакові засоби, критерії і компоненти, у яких автори не завжди виявляють суто професійно-прикладний підхід до вирішення практичних питань здоров'я тим чи іншим фахівцем оздоровчої галузі (спеціалістом фізичної культури, фізичної реабілітації, валеологом).

Проаналізовані поняття компетентності в галузі здоров'я та його конструктивні елементи надають можливість запропонувати альтернативне визначення цього виду компетентності, як оздоровчої компетентності.

Ключові слова: валеологічна компетентність, медико-валеологічна компетентність, здоров'язбережувальна компетентність, оздоровча компетентність, здоровий спосіб життя, ставлення до здоров'я.

В статье рассматривается проблема сущности и содержания компетентности, которая характеризует специалиста в отрасли развития, сохранения, реабилитации и поддержания здоровья. Проанализировано почти три десятка определенных, созданных учеными психолого-педагогических направлений, которые предложили триаду таких словообразовательных понятий, как валеологическая компетентность, медико-валеологическая компетентность и здоровьесберегательная компетентность. Разные за семантическим смыслом понятия содержат одинаковые средства, критерии и компоненты, в которых авторы не всегда выясняют сугубо профессионально-прикладной подход к решению практических вопросов здоровья тем или другим специалистом оздоровительной отрасли (специалистом физической культуры, физической реабилитации, валеологом).

Проанализированные понятия компетентности в отрасли здоровья и его конструктивные элементы предоставляют возможность предложить другое определение этого вида компетентности, как оздоровительную компетентность.

Ключевые слова: валеологическая компетентность, медико-валеологическая компетентность, здоровьесберегательная компетентность, оздоровительная компетентность, здоровый образ жизни, отношение к здоровью.